

A detailed oil painting of St. John Henry Newman, an elderly man with white hair and a red zucchetto, looking slightly to the right. The background is a dark red with a faint, golden geometric pattern of lines and circles, resembling a compass rose or a celestial chart. The text is overlaid on the lower left portion of the portrait.

Piotr Cebula

Św. John Henry
Newman

Doktor Kościoła

ŚW. JOHN HENRY NEWMAN
DOKTOR KOŚCIOŁA

ŚW. JOHN HENRY NEWMAN
DOKTOR KOŚCIOŁA

Ks. Piotr Cebula

Tarnów 2026

Copyright by Piotr Cebula
Copyright for this edition: Biblos, Tarnów 2026

Recenzenci:
ks. dr hab. Piotr Łabuda, prof. UPJPII
dr hab. Sebastian Gałecki, prof. UJD

Nihil obstat
Tarnów, dnia 21.01.2026 r.
ks. dr hab. Piotr Łabuda, prof. UPJPII

Impirmatur
OW-2.2/7/26, Tarnów, dnia 22.01.2026 r.
Wikariusz generalny
† Stanisław Salaterski

Korekta językowa: Małgorzata Stryczek

Zdjęcia: ks. Piotr Cebula (Copyright by Piotr Cebula)

Portret Newmana na okładce książki:
W oparciu o portret beatyfikacyjny wykonała Joanna Taraszka

Projekt okładki: Mateusz Kowal

Spis treści

Słowo Biskupa Tarnowskiego	7
Wprowadzenie	9
I. Kim był nowy Doktor Kościoła?	13
1) 1801-1816 Dzieciństwo i czasy szkolne	13
2) 1817-1841 Student i profesor Oksfordu	14
3) 1842-1845 Pomędzy anglikanizmem a katolicyzmem	19
4) 1845-1879 Okres katolicki do czasu kreacji kardynalskiej	21
5) 1879-1890 Kardynał	26
6) 2010-2025 Błogosławiony, święty, Doktor Kościoła	27
II. Wybrane myśli Newmana	33
III. Fotorelacja	49
IV. <i>Curriculum vitae</i>	73
V. <i>Litania do św. J.H. Newmana</i>	77

Słowo Biskupa Tarnowskiego

„Prowadź mnie, Światło, swą błogą opieką, Światło odwieczne!”. Słowa te, które zapisał John Henry Newman na statku powrotnym do Anglii z podróży śródziemnomorskiej, stały się dla niego motywem przewodnim duchowego i intelektualnego poszukiwania prawdy. Były szczerym wołaniem o „promyczek dla jednego kroku” w podejmowaniu codziennych decyzji, które odzwierciedlają wierne podążanie za głosem Boga rozbrzmiewającym w sumieniu, w wewnętrznym sanktuarium człowieka. Ten szczery proces poszukiwania prawdy doprowadził Newmana do odkrycia jej w Kościele katolickim i konsekwentnie do decyzji o konwersji. Wielu w czasach jemu współczesnych i późniejszych odkryło w nim przyjaciela i przewodnika na drodze poszukiwania prawdy. Ogłoszenie przez papieża Leona XIV św. Johna Henry’ego Newmana Doktorem Kościoła wskazuje nam na ponadczasową wyrazistość tej postaci, głębię jego nauczania oraz inspirujący przykład jego życia.

Radością mego serca jest fakt, że już przed laty we wspólnocie Kościoła w Tarnowie zrodziła się idea sukcesywnego przybliżania postaci i myśli, wtedy jeszcze błogosławionego, a potem świętego Johna Henry’ego Newmana. Działania te zaowocowały

w roku 2023 napisaniem litanii do św. Johna Henry’ego Newmana, zaś dzięki inicjatywie Kongregacji Świętego Filipa Neri w Tarnowie złożeniem prośby o *imprimatur* i upowszechnieniem litanii poprzez przetłumaczenie jej na inne języki. W tym miejscu składam szczególne podziękowania biskupowi Trondheim i Tromsø Erikowi Vardenowi OCSO za przekład litanii na język norweski i uczynienie z niej w swoich wspólnotach modlitwy o powołania kapłańskie i zakonne.

Ufam, że podjęte już inicjatywy oraz zrealizowane działania, mające na celu przybliżanie postaci i nauczania św. Johna Henry’ego Newmana, będą nadal rozwijać się i obficie owocować. Niech ta publikacja będzie kolejną częścią w działaniach służących ukazywaniu nauczania nowego Doktora Kościoła.

Czytelnikom, na drogę poszukiwania prawdy śladami św. Johna Henry’ego Newmana, z serca błogosławię

† *Andrzej Jez*
BISKUP TARNOWSKI

Wprowadzenie

Kim był John Henry Newman i w jakim aspekcie jego nauczanie jest aktualne dla współczesnego wierzącego, skoro został ogłoszony Doktorem Kościoła? Decyzja ta nie była zaskoczeniem wśród tych, którzy zajmują się myślą Newmana. Można nawet powiedzieć, że przez niektórych dzień ten był wyczekiwany od lat, nieznana była tylko jego data. Od dziesięcioleci w wielu publikacjach przywoływane były słowa Piusa XII wypowiedziane do Jeana Guittona, które brzmiały jak proroctwo: „Niech pan nie wątpi, panie Guittone, że Newman pewnego dnia znajdzie się pośród Doktorów Kościoła”¹. Wielką radością dla chrześcijan jest więc realizacja tych słów, wyrażona w decyzji papieża Leona XIV. Obok postaci Newmana nie można przejść obojętnie. Wielu „newmanologów”, którzy dzielą się swoim odkrywaniem tej postaci, stwierdza bardzo często, że im bardziej poznaje się życie tego świętego, odsłaniając motywacje decyzji, które podejmował, tym wyraziściej jego postać staje się bliska, niemalże jak przewodnik i przyjaciel zarazem. Pogląd ten podzielałam także i ja, traktując książkę o Newmanie niczym osobistą refleksję nad tą postacią i wyraz fascynacji myślą „Platona z Oksfordu”. Historia „przyjaźni” z Newmanem zaczyna się dla mnie w roku 2011, kiedy podjąłem posługę duszpasterską w Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii. Był to czas pierwszego szczegółowego zainteresowania się filozofią i teologią wtedy jeszcze błogosławionego Kardynała oraz podróży jego śladami. Parafrazując słowa J.W. Goethego, można śmiało stwierdzić, że kto chce poznać myśliciela, powinien pojechać do jego kraju. Czasami możliwa jest tylko podróż mentalna, pozwalająca odkrywać arkana subtel-

¹ J. Guittone, *Kościół współczesny*, tłum. B. Majchszak *et al.*, Warszawa 1965, s. 8.

ności kontekstów danych twierdzeń i poglądów. Czasami jednak możliwe jest także „dotknięcie” tych miejsc, choć rozdzielonych barierą czasu. Nawiązując do terminologii samego Newmana, to pozwala „zrealizować” powyższy kontekst, czyli konkrety życia poznawanej postaci niejako pojąć „realnie” i uznać je za prawdziwe. Posługa duszpasterska na emigracji w Wielkiej Brytanii pozwoliła mi w ten sposób „doświadczyć” kluczowych miejsc związanych z Newmanem, w przestrzeni osobistego przeżywania. Od tego czasu rozpoczęła się także moja intelektualna podróż ścieżkami myśli Johna Henry’ego Newmana, poprzez systematyczne i ciągle poszerzane akademickie studium jego filozofii i teologii. Owocem tego czasu są opracowania i artykuły, których wykaz znajduje się na końcu biografii. Z tej „duchowej przyjaźni” i studium zrodziło się także pragnienie szerokiego upowszechniania myśli, postaci i przesłania „Konwertyty z Littlemore”.

Po beatyfikacji Newmana mocno wzrosło zainteresowanie jego postacią, inspirując wielu anglikanów, w tym znaczną liczbę anglikańskich duchownych, do przejścia na katolicyzm. W Polsce, choć rośnie grono pasjonatów duchowością i myślą Newmana, historia i nauczanie „Konwertyty z Littlemore” wciąż są mało znane. Czując się moralnie przynaglany do przybliżania tego Świętego w środowisku polskim, i czyniąc to w różnoraki sposób, bardzo często spotykałem się z prośbą o polecenie krótkiej i prostej biografii Newmana, bez wchodzenia w subtelności rozważań teologiczno-filozoficznych. Wiele osób, które pierwszy raz słyszały o Newmanie, chciało dowiedzieć się czegoś więcej, ale na początek w formie syntetycznego ujęcia historii jego życia.

Prezentowana czytelnikowi książka *Św. John Henry Newman. Doktor Kościoła* jest próbą odpowiedzi na te potrzeby i zaprezentowania zwięzłej biografii i duchowości Newmana, napisanej z perspektywy badacza-pasjonata. Przedstawiona poniżej historia życia Newmana jest zasadniczo syntezą wielu faktów zapisanych w różnych źródłach lub książkach. Niech więc czytelnik wybaczy, że nie zawsze każda przedstawiona informacja opatrzo-

na jest przypisem odnoszącym do danego opracowania. Wynika to z charakteru tej książki, która nie ma być naukowym traktatem, lecz historią życia opowiedzianą przez kogoś, kto dał się porwać myśli Newmana i inspirującemu przykładowi jego życia.

Biografia Newmana zostanie przedstawiona z podziałem na zasadnicze okresy w jego życiu. Do książki tej zostały dołączone zdjęcia z podróży „śladami Newmana”, chronologia dat ułożona w postaci pewnego *Curriculum vitae* oraz litania do św. Johna Henry’ego Newmana, która uzyskała *nihil obstat* wraz z *imprimatur*. W treści biografii są wątki z życia Newmana, mające bezpośrednie odniesienie do wezwań z litanii, co po lekturze książki pozwoli zrozumieć sens wszystkich wezwań litanijnych. Bardzo serdecznie dziękuję księżom filipinom z tarnowskiego Oratorium św. Filipa Neri za zainspirowanie mnie do napisania litanii oraz złożenie w 2023 roku formalnego wniosku o uzyskanie *imprimatur* dla przedstawionego tekstu. Po otrzymaniu *imprimatur* 6 października tegoż roku od razu pojawiła się myśl, aby umożliwić modlitwę jej słowami nie tylko w środowisku polskim. Serdecznie dziękuję więc osobom, które same będąc zafascynowane osobowością Newmana, z entuzjazmem podjęły się przetłumaczenia litanii na inne języki, a więc biskupowi Trondheim i Tromsø Erikowi Vardenowi OCSO i siostron karmelitanek z Tromsø, s. Annie Musiał RSCJ, Justynie Majewskiej-Michy, Agnieszce Juško, ks. Grzegorzowi M. Baranowi, o. Stefano Giudici MCCJ, Filipowi Krajewskiemu. Wielość języków, na które została przetłumaczona litania, ma jeszcze bardziej wyrazić prawdę, że John Henry Newman jest Doktorem Kościoła powszechnego i pomóc w zainteresowaniu jego rozważaniami i dziełami na całym świecie. Wyrażam wdzięczność ks. Stanisławowi Garnczarskiemu za muzyczne opracowanie litanii. Serdecznie dziękuję Joannie Tarasce, której kopia portretu Newmana została umieszczona na opublikowanej wcześniej litanii i na okładce książki. Wyrazy wdzięczności składam tym, którzy zechcieli przeczytać wersję roboczą tekstu i podzielić się swymi cennymi uwagami: Justynie

Majewskiej-Michy, s. Annie Musiał RSCJ, ks. Mateuszowi Bugno oraz ks. Mateuszowi Kiwiorowi COr. Dziękuję także wszystkim tym, którzy pytając o Newmana, podejmując polemikę z jego nauczaniem oraz naukowo analizując jego poglądy, mobilizowali mnie i nadal to czynią do podejmowania coraz to nowych wyzwań związanych z ukazywaniem ponadczasowego przesłania nowego Doktora Kościoła.

Publikacja, do przeczytania której zapraszam, próbuje dać odpowiedź na pytanie postawione na początku – kim był John Henry Newman, i w jakim aspekcie jego nauczanie jest aktualne dla współczesnego wierzącego, skoro został ogłoszony Doktorem Kościoła? Nie czyni tego jednak bezpośrednio, przedstawiając zestaw tez i narzuconego kanonu „aktualnych” poglądów Newmana. Czyni to nie wprost, pozwalając czytelnikowi samemu odpowiedzieć na pytanie, w czym tkwi geniusz, charyzma osobowości i duchowości oraz ponadczasowość Kardynała-Konwertyty.

I. Kim był nowy Doktor Kościoła?

1) 1801-1816 Dzieciństwo i czasy szkolne

John Henry Newman urodził się w Londynie 21 lutego 1801 roku, w samym jego centrum przy ulicy Old Broad Street 80. Dzisiaj w tym miejscu znajduje się londyńska giełda. Na ścianie budynku giełdy umieszczona jest wyraźna niebieska tabliczka w nowoczesnej formie z napisem „In a House near this spot John Henry, cardinal Newman was born 21 February 1801”. Potem, po przeprowadzce w 1803, jego dom znajdował się przy ulicy Southampton pod numerem 17. W tym miejscu, na ścianie budynku, znajduje się podobna tablica przyozdobiona ornamentami i płaskorzeźbami z umieszczonym napisem: „Here in early life lived Cardinal Newman. Born 1801: Died 1890”. Zwiedzając Londyn, warto poszukać tych miejsc i owych dwóch tabliczek.

Mamą Johna była Jemima, która pochodziła z rodziny hugenockiej, a ojcem John senior. Rodzina należała do Kościoła anglikańskiego. Jemima charakteryzowała się mocną wiarą osadzoną na Ewangelii, ojciec natomiast był dosyć sceptycznie nastawiony do religii, jednak nie narzucał swojej rodzinie światopoglądu, który wyznawał. W 1816 roku bank, w którym pracował John senior, został zamknięty i cała rodzina Newmanów przeniosła się do Alton, do hrabstwa Hampshire w południowej Anglii. John był najstarszym z sześciorga rodzeństwa. Młodszym rodzeństwem był Charles, Hariett, Francis, Jemima i Mary. W roku 1808 John rozpoczął naukę w prywatnej szkole na Ealingu w Great Ealing School. W pismach Newmana znajdujemy list młodego Johna do mamy z 3 czerwca 1808, zapisany pięknym charakterem pisma, w którym informuje ją o dacie rozpoczynających się wakacji i wyraża radość na myśl o zbliżającym się spotkaniu. W wieku 15 lat John przeżył mocne doświadczenie duchowe, które nazywał po-

tem wprost nawróceniem. Polegało ono na przejściu od duchowości, która bazowała na elementach wychowania, do świadomej decyzji wyboru drogi życia chrześcijańskiego.

2) 1817-1841 Student i profesor Oksfordu

W 1817 roku John Henry rozpoczyna studia na Uniwersytecie Oksfordzkim w Trinity College. Rok później zostaje stypendystą tego college'u, a trzy lata później, 5 grudnia 1820 roku, uzyskuje tytuł „The Bachelor of Arts” na tymże college'u. Dziś w wewnętrznym dziedzińcu Trinity College można zobaczyć popiersie Absolwenta z krótkim napisem: „John Henry Cardinal Newman. 1801-1890”. Załamanie finansowe rodziny Newmanów po bankructwie banku, którego współwłaścicielem był ojciec Johna, i ciąg wydarzeń, jaki nastąpił w związku z tym, zmieniły status materialny członków rodziny. Trudna sytuacja finansowa całej rodziny inspirowała młodego absolwenta Trinity College do starania się o posadę członka grona akademickiego (*fellowa*) w innym college'u Oksfordu – Oriel College. Pragnął on z pensji profesorskiej wspierać finansowo swoją rodzinę i pomóc przez to w wychowaniu i wykształceniu młodszego rodzeństwa. Motywacje starań o posadę uniwersytecką pozwalają głębiej rozumieć osobowość Johna Henry'ego i jego wrażliwość, którymi cechował się od najmłodszych lat oraz wytłumaczyć, dlaczego nazywamy go „obroncą człowieka, otwartym na dobro obecne w świecie”². W 1822 roku Newman otrzymuje upragnioną posadę, zostając *fellowem* college'u Oriel, dzięki czemu może realnie pomóc rodzinie, co czyni przez kolejne kilka lat.

13 czerwca 1824 roku przyjmuje święcenia diakonatu w Kościele anglikańskim. Od tej chwili mocno czuje, jak zapisał to potem – „odpowiedzialność aż do śmierci za powierzone mu dusze (*I have the responsibility of souls on me to the day of my*

² Por. *Litania do św. Johna Henry'ego Newmana*.